

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Markéta Dohnalíková

Analýza školních knihoven v Olomouckém kraji

Bakalářská práce

Praha 2009-01-03

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Anna Stöcklová

Oponent bakalářské práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze, 3. ledna 2009

.....

podpis studenta

DOHNALÍKOVÁ, Markéta. *Analýza školních knihoven v Olomouckém kraji [Analysis of the Current State of School Libraries in Olomouc Region]*. Praha, 2009-01-03. 40 s., 2 s. příl. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí bakalářské práce Anna Stöcklová.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá aktuálním stavem školních knihoven v Olomouckém kraji. V úvodní části textu je nastíněna základní problematika školních knihoven, následuje charakteristika Olomouckého kraje a jeho vzdělávací soustavy. Hlavní část práce tvoří průzkum provedný na základě dotazníkového šetření. V další části jsou blíže definovány, popsány navštívené školní knihovny v kraji. Závěr práce shrnuje výsledky průzkumu.

Abstract

The presented work is focusing on assessment of school libraries in Olomouc region. The theoretical introduction accompanied by description of educational system in particular region is also described. The current status of school libraries was estimated using field research and questionnaires.

Klíčová slova

školní knihovny, základní školy, střední školy, vzdělávání, dotazníky, průzkum, Olomoucký kraj.

OBSAH

Předmluva

1. ÚVOD.....	1
Poslání školní knihovny.....	1
Legislativa.....	2
Knihovní fond školní knihovny.....	2
OLOMOUCKÝ KRAJ.....	5
Územní vymezení.....	5
Struktura obyvatelstva.....	6
Vzdělanostní struktura obyvatelstva.....	6
VZDĚLÁVACÍ ZAŘÍZENÍ.....	9
1. Základní školy.....	9
2. Střední školy.....	11
Gymnázia.....	13
Střední odborné školy.....	13
Střední odborná učiliště.....	14
PRŮZKUM STAVU ŠKOLNÍCH KNIHOVEN V OLOMOUCKÉM KRAJI.....	15
Knihovny základních škol.....	15
3. Otázka číslo 1.....	16
4. Otázka číslo 2.....	17
5. Otázka číslo 3.....	18
6. Otázka číslo 4.....	20
7. Otázka číslo 5.....	20
8. Otázka číslo 6.....	21
9. Otázka číslo 7.....	23
10. Otázka číslo 8.....	24
Knihovny středních škol.....	25
11. Otázka číslo 1.....	26
12. Otázka číslo 2.....	27
13. Otázka číslo 3.....	28
14. Otázka číslo 5.....	31
15. Otázka číslo 6.....	31
16. Otázka číslo 7.....	32
17. Otázka číslo 8.....	33
Navštívené knihovny Olomouckého kraje.....	34
18. Školní knihovna Obchodní akademie a Jazykové školy Šumperk.....	34
19. Školní knihovna Fakultní základní školy dr. Milady Horákové a Mateřské školy Olomouc.....	35

20.	Školní knihovna Střední zdravotnické školy v Hranicích na Moravě.....	36
21.	Školní knihovna Základní školy v Hustopečích nad Bečvou.....	37
22.	Školní knihovna Základní školy v Javorníku.....	38

SHRNUTÍ POZNATKŮ.....	39
------------------------------	-----------

Seznam použité literatury

Příloha

Předmluva

Analýza školních knihoven v Olomouckém kraji je bakalářskou prací, která se pomocí dotazníkového šetření snaží nastínit stav školních knihoven základních a středních škol na území Olomouckého kraje. Práce podává základní informace o kraji, stavu školství a školních knihoven na jeho území.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol. Úvodní kapitola pojednává o školních knihovnách v rovině obecné, zahrnuje poslání školních knihoven, legislativu, která je v současné době pro oblast školních knihoven k dispozici a také podává informace o knihovním fondu. V další kapitole je uvedena základní charakteristika Olomouckého kraje, jež obsahuje jeho územní vymezení, strukturu obyvatelstva a také vzdělanostní strukturu obyvatelstva. Třetí kapitola charakterizuje školství v kraji, a to na úrovni základních a středních škol. Ve čtvrté kapitole je zaznamenán průběh a závěry samotného průzkumu. Je tu podrobněji rozebrána struktura každého dotazníku, jenž byl elektronickou formou rozeslán na základní a střední školy v kraji. Následují výsledky dotazníkového šetření, které jsou vyjádřeny jak slovně, tak graficky. Závěr kapitoly podrobně pojednává o školních knihovnách, které jsem osobně navštívila, či se telefonicky spojila s vedoucími těchto knihoven. Jejich výběr byl proveden zcela pragmaticky - podle časových možností správců knihoven a jejich ochotě se na práci podílet. V poslední kapitole své práce shrnuji poznatky získané průzkumem stavu školních knihoven v Olomouckém kraji. Jednotlivé části kapitoly reflektují jednotlivé otázky z dotazníku. U každé otázky se snažím stručně nastínit stav v knihovnách na základních a středních školách, případně tento stav vzájemně porovnat. V závěru kapitoly vyjadřuji svůj názor na stav školních knihoven v Olomouckém kraji a snažím se nastínit možná řešení resp. vyzdvihnout otázky, kterým se podle mého názoru školy věnují nedostatečně.

V příloze práce je přesná podoba dotazníku, který byl rozeslán jednotlivým školním knihovnám Olomouckého kraje.

Při psaní práce jsem využívala informací z oficiálních dokumentů uveřejněných na stránkách Olomouckého kraje tj. <http://www.kr-olomoucky.cz>, ale především pak z Výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v kraji pro školní rok 2006/2007, která byla zpracována Krajským úřadem Olomouckého kraje, odbor školství, mládeže a tělovýchovy. Dalším dokumentem čerpaným taktéž z již výše uvedených webových stránek byl Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací

soustavy Olomouckého kraje, vydaný v březnu roku 2008. Dále jsem využila informací z Manifestu UNESCO a IFLA o školních knihovnách z roku 1999, Směrnice IFLA a UNESCO pro školní knihovny vydaná roku 2003. Velkým přínosem pro tvorbu bakalářské práce byla přednáška Mgr. Ludmily Čumplové o školních knihovnách, která proběhla v rámci Jinonických informačních pondělků Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy na jaře roku 2008. Tyto i další zdroje použité při psaní bakalářské práce jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Použitá literatura je citována v souladu s normami ISO 690 a ISO 690-2. Záznamy jsou dále řazeny abecedně. Citační metoda - citování za pomoci prvního údaje záznamu a data vydání vycházejí z uvedené normy.

Při realizaci průzkumu jsem narazila na několik problémů. První z nich byl komunikační: Některé oficiální e-mailové adresy, které školy sdělují odborům školství při krajských úřadech, byly zastaralé, či nefunkční. Tuto situaci jsem však vyřešila prostřednictvím oficiálních webových stránek jednotlivých škol, či odkazů na webových stránkách příslušných obecních úřadů. Na další problém jsem narazila při výběru školních knihoven, které jsem chtěla navštívit. Na mou e-mailovou žádost o návštěvu knihovny reagovalo jen několik škol a v těchto e-mailech se mi omlouvaly, že není možné knihovnu z různých důvodů (rekonstrukce, stěhování, časová tíseň, atd.) navštívit. Proto jsem se s některými zástupci školních knihoven pokusila spojit alespoň telefonicky. Ani při ní jsem však nebyla úspěšná, avšak několik zaměstnanců školních knihoven bylo ochotno se mnou o jejich školní knihovně pohovořit alespoň telefonicky. Jedinou knihovnou, kterou jsem navštívila, byla školní knihovna při Obchodní akademii a Jazykové škole v Šumperku. Komunikace s touto školou byla jednodušší a vstřícnější z toho důvodu, že jsem školu absolvovala a že zdejší knihovnici osobně znám.

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí své bakalářské práce PhDr. Anně Stöckolové, která mi během psaní bakalářské práce poskytovala cenné rady, připomínky, doporučení.

1. Úvod

Poslání školní knihovny

Školní knihovna poskytuje informace a myšlenky, které jsou zásadní pro úspěšné působení v současné společnosti, založené na stále rozsáhlejších informacích a znalostech. Vybavuje studenty dovednostmi důležitými pro celoživotní vzdělávání, rozvíjí jejich představitivost, a tím jim umožňuje žít jako zodpovědní občané.

Každá školní knihovna by měla fungovat podle přesného plánu. Ten by měl vymezit kdy, kde, pro koho a kým bude školní knihovna využívána. Realizace plánu je možná v případě, kdy je plně podporován celou školní komunitou, která ho může nejen podpořit, ale také pomoci naplnit. Neměl by tedy být navržen jen školním knihovníkem, ale i učitelským sborem a vedením školy a měl by být ve škole konzultován. Výsledný dokument spolu s navazujícími plány by měl specifikovat roli knihovny ve vztahu k následujícím hlediskům, jako jsou:

- školní osnovy
- výukové metody ve škole
- plnění národních a regionálních standardů a kritérií
- vzdělávání studentů a potřeby rozvoje osobnosti
- potřeby pedagogů
- stoupající úspěšnost

K úspěšnému dosahování stanovených cílů školní knihovny by mělo vedení školy pravidelně provádět statistická zkoumání, aby byly zjištěny aktuální trendy. Každoroční hodnocení by mělo pokrýt všechny hlavní oblasti plánu tak, aby mohla být odhalena tato fakta:

- zda jsou naplňovány stanovené a plánované cíle knihovny, osnov a školy
- jestli jsou uspokojovány potřeby školní komunity
- zda je plán schopen reagovat na měnící se potřeby

- jestli jsou zdroje dostatečné
- jestli jsou vynaložené náklady efektivní

(Směrnice IFLA a UNESCO pro školní knihovny, 2003, s. 4-5)

Legislativa

V současné době v České Republice neexistuje žádný metodický pokyn, instrukce ani jiná nezávazná forma doporučení, které by mohly přispět k vytvoření školních knihoven ve školských zařízeních, jejichž ředitel o toto usiluje. Jedinou možností se tak stávají obecně platné předpisy, zabývající se oblastí knihoven v obecné rovině, či mezinárodní doporučení určená přímo školním knihovnám (<http://www.npkk.cz/csk/legislativa.php>).

V České Republice dnes působí Centrum pro školní knihovny (<http://www.npkk.cz>) a stejnou problematikou se zabývá také Mgr. Jana Nejezchlebová z oddělení knihovnictví Moravské zemské knihovny Brno. K dalšímu vývoji školních knihoven u nás přispívá také Klub školních knihoven SKIP (<http://skip.nkp.cz/odbKSK.htm>).

Mezi obecně platné předpisy, které lze použít při správě, či zakládání školní knihovny, patří zejména Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb a Školský zákon. Jako další vhodné zdroje se podle Centra pro školní knihovny jeví Listina základních práv a svobod, Úmluva o právech dítěte, Zákon o svobodném přístupu k informacím ze dne 11.května 1999, Memorandum o celoživotním učení a Rámcové programy.

Při vzniku školní knihovny mohou ředitelé využít též mezinárodních doporučení pro školní knihovny. Jmenovitě se jedná o Mezinárodní doporučení UNESCO pro plánování informačních center škol. Materiál UNESCO: Guidelines for Planning and Organization of School Library Centres, Manifest UNESCO a IFLA o školních knihovnách z roku 1999, Směrnice IFLA a UNESCO pro školní knihovny a Deklarace o školních knihovnách. Programové vyhlásenie IASL o školských knižniciach.

Knihovní fond školní knihovny

Fond školní knihovny by měl zajišťovat co nejrozmanitější zdroje, které uspokojují potřeby uživatelů knihovny- učitelů i žáků.

Každá školní knihovna by měla svůj fond neustále rozvíjet a to tak, aby uživatelé měli přístup i k novým materiálům.

Zaměstnanci školních knihoven by při tvorbě fondu školní knihovny měli spolupracovat nejen s pedagogy, ale také s vedením školy.

Strategie vedení knihovního fondu musí být vytvořena v souladu s osnovami, s potřebami a zájmy konkrétní školy, jejich zaměstnanců i žáků. Směrnice IFLA a UNESCO o školních knihovnách doporučuje, aby součástí strategie bylo:

- Manifest UNESCO a IFLA o školních knihovnách – vyjádření o jejich poslání
- prohlášení o potřebě intelektuální svobody
- svobodný přístup k informacím
- účel strategie vedení knihovního fondu a vztah této strategie ke škole a osnovám
- dlouhodobé a krátkodobé cíle

Podle stejného dokumentu by dostatečný knihovní fond měl být složen tak, aby na jednoho studenta připadalo deset knih. Zároveň by mělo platit, že nejmenší škola by měla vlastnit nejméně 2 500 vhodných a nezastaralých knihovních jednotek pro zajištění vyváženého knižního fondu určeného pro žáky různého věku, dovedností a původu.

Dále je doporučováno, aby fond školní knihovny byl tvořen literaturou naučnou a beletrií v poměru 60 : 40. Fond by měl zahrnovat mimo tradičních dokumentů i dokumenty audiovizuální, či elektronické. Pro volný čas jsou pak vhodné např. populární romány, hudební nahrávky, počítačové hry, videokazety, DVD, časopisy a plakáty. Tyto materiály by měly odrážet zájmy studentů. Podmínkou je zachování etických pravidel.

V dnešní době je také důležité umožnit uživatelům knihovny přístup k elektronickým zdrojům. Mezi ně patří např. přístup k síti Internet, referenční a full-textové databáze, naučné počítačové programy poskytované na discích CD-ROM i DVD.

Školní knihovna by měla také věnovat pozornost výběru vhodného katalogizačního systému. Takový by měl umožnit zpracování dokumentů podle platných mezinárodních, či národních bibliografických standardů. Knihovny mohou využít také veškerých výhod souborného katalogu a to prostřednictvím spojení s ním, což může pozitivně ovlivnit efektivnost a kvalitu zpracování dokumentů.

(Směrnice IFLA a UNESCO pro školní knihovny, 2003, s. 10-11)

Olomoucký kraj

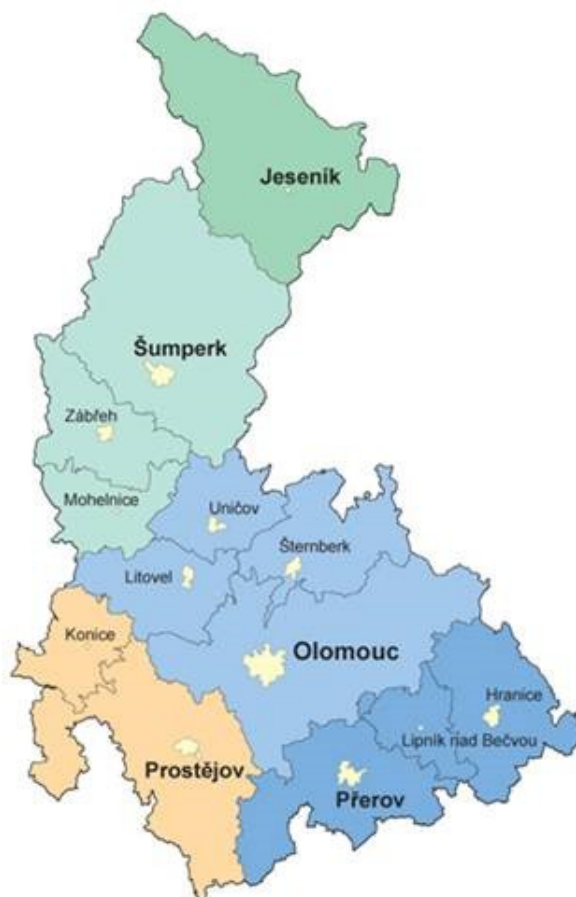
Územní vymezení

Olomoucký kraj se rozkládá ve střední a severní části Moravy na rozloze 526 702 ha, což představuje 6,7 % z celkové rozlohy ČR.

Člení se na pět okresů (Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk), na třináct správních obvodů obcí s rozšířenou působností (viz Obrázek č. 1) a dvacet správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem. V Olomouckém kraji je celkem 397 obcí, z čehož 30 obcí má statut města a 10 obcí je městysem.

Severní hranice Olomouckého kraje je zároveň státní hranicí s Polskem (104 km), na východě sousedí Olomoucký kraj s krajem Moravskoslezským, na jihu s Jihomoravským a Zlínským a na západě s Pardubickým krajem (Olomoucký kraj 2008, s. 5).

Obrázek č. 1: Územní členění Olomouckého kraje na správní obvody s rozšířenou působností



Struktura obyvatelstva

V Olomouckém kraji bylo k 31. 12. 2006 evidováno 639 894 obyvatel, což představuje 6,22 % obyvatel ČR a řadí jej na 6. místo mezi kraji v ČR. Téměř 36 % obyvatel žije v okrese Olomouc, naopak nejmenší zastoupení obyvatel má okres Jeseník s 6,5 %.

Téměř 58 % obyvatel Olomouckého kraje žije ve městech, nejmenší podíl městského obyvatelstva má pak okres Šumperk (51,1 %) a naopak největší podíl okres Přerov (62,3 %). Největším městem v kraji je metropole Olomouc se 100 168 obyvateli. Mezi další velká města kraje patří Přerov s 46 912 obyvateli a Prostějov s 47 109 obyvateli. V severní části kraje je největším centrem město Šumperk s 28 069 obyvateli (Olomoucký kraj 2008, s. 6).

Následující tabulka ukazuje nepříznivý demografický vývoj v Olomouckém kraji. Podle údajů zveřejněných Olomouckým krajem dochází k úbytku mladé generace.

Tabulka č. 1: Úbytek mladé generace v Olomouckém kraji

Úbytek mladé generace ve věku 0 - 24 let v Olomouckém kraji v letech 2000 - 2006

V tom ve věku:	Počet obyvatel v roce:		
	2000	2006	rozdíl 2006 - 2000
0 - 14 let	105 624	92 378	-13 246
15 - 24 let	99 167	85 816	-13 351
25 - 29 let	54 923	52 093	-2 830
30 - 49 let	177 829	183 486	5 657
50 - 64 let	116 191	133 425	17 234
65 a více let	87 338	92 696	5 358
Počet obyvatel celkem	641 072	639 894	-1 178

Vzdělanostní struktura obyvatelstva

Ve srovnání s celorepublikovými průměry představují v Olomouckém kraji vyšší podíl lidé, kteří mají středoškolské vzdělání bez maturity. Vyšší počet těchto osob je

dán na úkor těch, kteří mají středoškolské vzdělání s maturitou, jejichž počet je o 5% nižší než celorepublikový průměr (Olomoucký kraj 2008, s. 8).

Tabulka č. 2: Vzdělanostní struktura obyvatel Olomouckého kraje v porovnání s ČR

	Olomoucký kraj		Česká republika		Olomoucký kraj		Česká republika	
	rok 2006	%	rok 2006	%	2.čtvrtletí 2007	%	2.čtvrtletí 2007	%
Obyvatelé ve věku 15 let a více celkem	545,80	100,00	8773,40	100,00	548,90	100,00	8836,40	100,00
Vzdělání								
základní a bez vzdělání	110,00	20,20	1698,90	19,36	116,90	21,30	1710,10	19,35
střední bez maturity	232,20	42,50	3264,10	37,20	222,60	40,60	3242,10	36,69
střední s maturitou	148,20	27,20	2855,80	32,55	154,50	28,10	2915,50	32,99
vysokoškolské	55,40	10,20	954,60	10,88	54,90	10,00	968,70	10,96

Zdroj: ČSÚ

Ve 2. čtvrtletí roku 2007 byl v Olomouckém kraji největší podíl obyvatel nad 15 let se středním vzděláním bez maturity. Tito tvořili přibližně 40, 6 % obyvatel. Druhým nejčastějším vzděláním na území kraje bylo středoškolské vzdělání s maturitou, které mělo 28, 1 % obyvatel. Dále následují lidé se základním vzděláním tj. 21, 3 % a vysokoškolským, jehož dosáhlo přesně 10, 0 % obyvatel kraje. Tento trend je téměř totožný s celorepublikovým.

V Olomouckém kraji, z hlediska pohlaví, převažují ženy se základním vzděláním. Jejich množství vůči mužům se stejným vzděláním je přitom velmi vysoké tj. tvoří přibližně 66 % osob se základním vzděláním. Ve středoškolském vzdělání s maturitou převažují taktéž ženy s 56 % . Střední vzdělání bez maturity a vysokoškolské vzdělání absolvovalo více mužů než žen, avšak jejich převaha není

nikterak výrazná. Nejvyšší míra vysokoškolsky vzdělaných je přitom v Olomouckém okrese, s centrem v Olomouci, jež se řadí za Prahu a Brno v poměrném zastoupení vysokoškolsky vzdělaných lidí k celkovému počtu obyvatel.

Na základě informací získaných při sčítání roku 2001, bylo zjištěno, že vzdělanostní struktura obyvatelstva kopíruje celorepublikový trend, který vykazuje zvyšování vzdělanosti obyvatelstva.

Vzdělávací zařízení

Ve školním roce 2006/2007 bylo v Olomouckém kraji, v rejstříku škol a školských zařízení zařazeno celkem:

422 mateřských škol

278 základních škol

20 gymnázií

49 středních odborných škol

36 středních odborných učilišť

7 vyšších odborných škol

1 univerzita

39 speciálních škol

26 základních uměleckých škol

13 dětských domovů

V oblasti vzdělávání, na jednotlivých jejích stupních, spolupracuje Olomoucký kraj s městy a obcemi, které v kraji zřizují síť mateřských a základních škol a také se sdružením zaměstnavatelů a zaměstnanců, jež jsou výrazně zastoupeni v Radě hospodářské a sociální dohody. Dále spolupracuje se sdružením Sdružení středního školství Olomouckého kraje. Na změnách, které v síti škol a školských zařízení probíhají, se od roku 2001 podílí jak krajská samospráva a poradní orgány kraje, tak Rada pro hospodářskou a sociální dohodu. Využita jsou také stanoviska úřadů práce. Tito tak společně vytvářejí oborové nabídky středních a vyšších odborných škol, takovým způsobem, aby byly nabízené obory v souladu s aktuálními požadavky na trhu práce. Výsledkem této spolupráce je racionalizace předdimenzované sítě středních škol, které neodpovídaly nabídkou vzdělání na situaci trhu práce v kraji. (Olomoucký kraj, 2008, s. 24-25)

Základní školy

Celkem 52 708 žáků navštěvovalo ve školním roce 2006/2007 278 základních škol v Olomouckém kraji. Zřizovatelem těchto zařízení přitom byl buď přímo Olomoucký kraj, či obce, nebo soukromé osoby, popř. církev. Základní školy zřizované

Olomouckým krajem navštěvovalo 136 žáků, školy, zřizované obcemi, navštěvovalo celkově 52 233 žáků, soukromé školy 114 žáků a církevní 225 žáků.

Ve školním roce 2006/2007 bylo provozováno na území Olomouckého kraje celkem 123 základních škol pouze s 1. stupněm. Zřizovatelem těchto škol byly obce, nebo soukromé osoby, díky nimž mohli žáci navštěvovat školy v blízkosti svého bydliště. (Krajský úřad Olomouckého kraje, odbor školství 2008, s. 9-14)

Tabulka č. 3 - Školy úplné (1. - 9. ročník), školy neúplné (jen 1. stupeň)

Okres	Celkem	1.-9. ročník	Jen 1. stupeň
Jeseník	17	12	5
Olomouc	91	55	36
Prostějov	46	28	18
Přerov	59	31	28
Šumperk	65	29	36
Celkem	278	155	123

Olomoucký kraj se snaží racionalizovat síť základních škol, a to na základě demografického poklesu. V tomto spolupracuje nejen s řediteli ZŠ a vedoucími odborů školství obcí s rozšířenou působností, ale také se starosty těchto obcí. Výsledkem tohoto záměru je pokles počtu škol z původních 335 v roce 2001.

Na území Olomouckého kraje existuje, v evropských zemích zcela běžný typ tzv. svazkového školství. Ten reprezentuje jedna základní škola, která je právnickou osobou vykonávající činnost školy resp. školského zařízení. Zřizovatelem je svazek obcí. (Olomoucký kraj, 2008, s. 37-38)

Školní knihovny základních škol bývají první knihovnou, kterou děti navštěvují, proto by se školní knihovník i třídní učitelé dětí měli snažit dětské čtenářství rozvíjet právě ve školní knihovně. Hlavním úkolem pedagogů během prvních tří let školní docházky je naučit děti dobře číst. Pro zdárné zvládnutí čtení je důležité, aby děti čtení bavilo a měly ze čtení radost. Knihovní fond pro starší žáky by měl být především v souladu s probíraným učivem. Každá knihovna by měla vlastnit soubor knih, jenž jsou

určeny pro společné hodiny čtení na prvním stupni a alespoň několik exemplářů knih, které se čtou na stupni druhém.

Veřejnou knihovnu by děti měly začít navštěvovat ve třetí, či čtvrté třídě základní školy. Ve veřejných knihovnách jsou dětská oddělení s rozsáhlým knihovním fondem vhodným pro děti různého věku a zkušení knihovníci jsou schopni pomoci nejen s orientací v knihovně, ale také s výběrem vhodné četby. Knihovníci dětských oddělení se snaží dětské čtenáře zaujmout mimo jiné také řadou her, soutěží, akcí, které přispívají k rozvoji dětského čtenářství. (Čumplová, 2008, s. 27-28)

Střední školy

Střední školy se dělí na gymnázia (G), střední odborné školy (SOŠ) a střední odborná učiliště (SOU).

Žákům středních škol se dostává všeobecného vzdělání, které jim poskytují všechny střední školy, a dále odborného vzdělání, které je určené podle zvoleného studovaného oboru. Díky středním školám mohou žáci získat tři různé stupně středního vzdělání: střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou. (Olomoucký kraj, 2008, s. 39)

Na území Olomouckého kraje poskytovalo ve školním roce střední vzdělání celkem 91 středních škol různých zřizovatelů. Kraj přitom byl zřizovatelem 70 škol, soukromé osoby 17 škol, církev zřizovala 1 školu a obce 3 školy (Krajský úřad Olomouckého kraje, odbor školství 2008, s. 15-17).

V okrese Olomouc je téměř srovnatelné procento studujících SOU (38,2%) a Gymnázium (34,9%). Oproti tomu v okrese Prostějov je podobný počet studujících SOU (33,7%) a SOŠ (35,3%). A zatímco v okrese Přerov a Šumperk převažují žáci SOŠ (44,5% a 48,8%), v okrese Jeseník dávají žáci přednost SOU (35,4%). Z celkového počtu 33 916 žáků středních škol Olomouckého kraje studuje 29,6 % žáků na gymnáziích včetně víceletých, 36,7 % žáků na SOŠ a 33,7 % na SOU (Krajský úřad Olomouckého kraje, odbor školství 2008, s. 15-17).

Knihovní fond knihoven středních škol by měl reflektovat studijní obory, které se vyučují v dané škole. Ve školní knihovně by měla převažovat naučná literatura. Beletrie by měla být součástí fondu také. Její množství je většinou dáno tradicí školy, není žádoucí uchovávat literaturu obsahově zastaralou, která byla školám dodávána

z ideologických důvodů, či jako dar. Knihovny středních škol by měly svým uživatelům nabídnout i jiné zdroje informací, např. normy, AV média, přístup k Internetu resp. k plnotextovým digitálním dokumentům. (Čumplová, 2008, s. 29-30)

Tabulka č. 4 Struktura škol. počet žáků v denním studiu ve školním roce 2006/2007

Okres	Typ školy	Celkem studujících
Jeseník	Gymnázium	592
	SOŠ	655
	SOU	683
	Celkem	1930
Olomouc	Gymnázium	4481
	SOŠ	3451
	SOU	4912
	Celkem	12844
Prostějov	Gymnázium	1466
	SOŠ	1672
	SOU	1598
	Celkem	4736
Přerov	Gymnázium	2203
	SOŠ	3516
	SOU	2190
	Celkem	7909
Šumperk	Gymnázium	1285
	SOŠ	3167
	SOU	2045
	Celkem	6497
Celkem	Gymnázium	10027
	SOŠ	12461
	SOU	11428
	Celkem	33916

Gymnázia

Gymnaziální vzdělání zaručuje všeobecný charakter studia, který je potřebný zejména pro budoucí studium vysoké školy, ale také dostatečnou flexibilitu i adaptabilitu, jichž je potřeba v současné rychle měnící se praxi. (Olomoucký kraj, 2008, s. 42)

Na gymnáziích, včetně víceletých, ve všech ročnících studuje 10 027 žáků, tj. celkově 29,6% žáků středních škol Olomouckého kraje (Krajský úřad Olomouckého kraje, odbor školství 2008, s. 18-20).

Střední odborné školy

Střední odborné školy (SOŠ) jsou na příklad obchodní akademie, zdravotnické, hotelové, průmyslové, zemědělské, pedagogické a umělecké školy. Studium těchto škol je zakončeno složením maturitní zkoušky. Absolventi těchto škol často pokračují ve studiu na vysokých či vyšších školách s odborným zaměřením. Uplatnění naleznou absolventi také ve výrobní a nevýrobní, průmyslové i živnostenské sféře.

Pro Olomoucký kraj jsou charakteristické tzv. solitérní školy, které buď svým zaměřením, či vyučovaným oborem mají nadregionální charakter. Jmenovitě jde o obory pedagogické, lesnické, oděvní, poštovní, technologie potravin, sociální péče, aj. (Olomoucký kraj 2008, s. 41)

V Olomouckém kraji je celkem 49 SOŠ, z toho 39 zřizovaných krajem (80%) a 10 soukromých škol (20 %).

Sít SOŠ zřizovaných krajem tvořily v jednotlivých okresech:

Okres Jeseník - střední odborná škola, hotelová škola

Okres Olomouc - střední průmyslová škola (3), střední zemědělská škola, střední zdravotnická škola, obchodní akademie (2), střední škola poštovní, střední odborná škola, střední škola polygrafická

Okres Prostějov - střední průmyslová škola (2), střední odborná škola, střední zdravotnická škola, obchodní akademie

Okres Přerov - střední průmyslová škola (3), střední odborná škola (3), střední zemědělská škola, střední lesnická škola, střední zdravotnická škola, obchodní akademie, střední pedagogická škola

Okres Šumperk - střední odborná škola (5), střední průmyslová škola (3), obchodní akademie (2), střední zdravotnická škola

(Krajský úřad Olomouckého kraje, odbor školství 2008, s. 21-22)

Střední odborná učiliště

Střední odborná učiliště (SOU) a odborná učiliště (OU) poskytují střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou. Žáci těchto škol jsou připravováni na výkon dělnických povolání v učebních a studijních oborech. Odborná učiliště mohou mimo jiné poskytovat přípravu pro výkon jednoduchých činností, a to u žáků, kteří jsou schopni pracovat samostatně, avšak jejich pracovní a společenské uplatnění je řízeno jinými osobami. Jde především o žáky, kteří úspěšně ukončili základní školní docházku na školách upravujících vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Tato OU existují jako součásti středních škol i jako samostatné subjekty. (Olomoucký kraj, 2008, s. 41-42)

Olomoucký kraj zřizuje 31 SOU, což je z celkového počtu učňovských škol 86,1 %, a 5 SOU zřizují soukromé osoby, což činí 13,9 %.

Na SOU ve všech ročnících studuje 11 428 žáků, což činí 33,7 % žáků středních škol, z toho v oborech vzdělání poskytujících střední vzdělání s výučním listem 7761 žáků (67,9 %), v oborech vzdělání poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou 2245 žáků (19,6 %) a v nástavbových oborech 1 422 žáků (12,5 %). Ve srovnání se školním rokem 2006/2007 došlo k poklesu o 1 156 žáků. (Krajský úřad Olomouckého kraje, odbor školství 2008, s. 23-25)

Průzkum stavu školních knihoven v Olomouckém kraji

Hlavní náplní bakalářské práce je zjištění stavu školních knihoven v Olomouckém kraji. Jako zjišťovací metodu jsem použila dotazník, který byl rozeslán na e-mailové adresy jednotlivých škol v Olomouckém kraji. Celkově šlo o 278 škol základních a 106 škol střední úrovně vzdělání tzn. gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště.

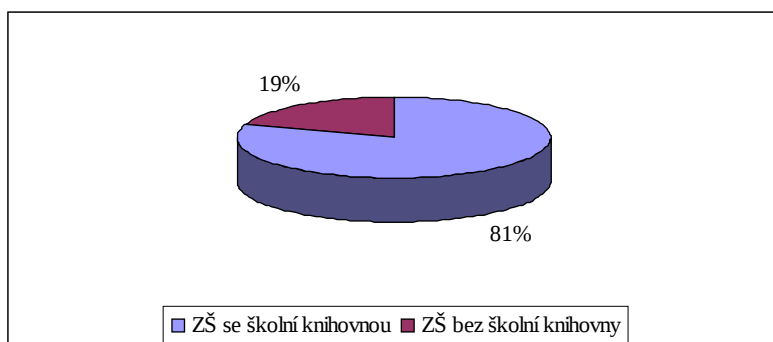
Dotazník obsahoval osm uzavřených otázek. Ve formě, v jaké byl rozeslán, je součástí přílohy této práce. Cílem otázek bylo, co nejstručněji popsat současný stav školní knihovny určité vzdělávací instituce tak, aby byl informační obsah odpovědí, co nejvýstižnější a informačně hodnotný.

Knihovny základních škol

Ve školním roce 2006/2007 fungovalo na území Olomouckého kraje 278 základních škol. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 62 základních škol. Došlé odpovědi reflektují stav 22,3 % školních knihoven základních škol v kraji.

Celkem 12 škol neprovozuje školní knihovnu. V průměru tedy školní knihovnu zřizuje 81 % základních škol. Výsledky dotazníkového šetření odpovídají vzorku 50 školních knihoven.

Graf č. 1 – Stav školních knihoven ZŠ v Olomouckém kraji



Jedna ze základních škol v okrese Prostějov nemá školní knihovnu pro své žáky. Fond školní knihovny byl převeden do knihovny obecní. Škola má k dispozici pouze knihy, které učitelé využívají přímo při výuce.

Další ze základních škol nezřizuje školní knihovnu, jelikož žákům jsou k dispozici knihy ve školní družině, učitelé využívají fondu uloženého v ředitelně školy.

Otázka číslo 1

Škola má knihovnu (můžete zvolit více možností najednou):

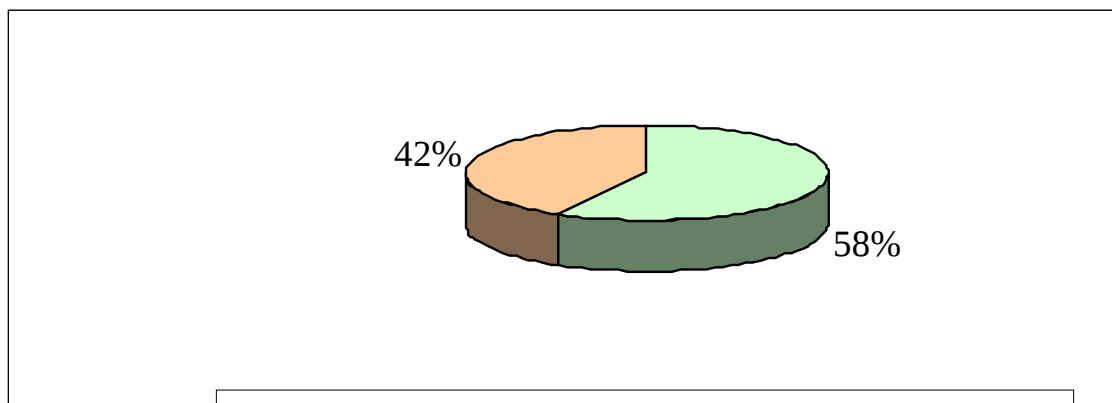
- a) učitelskou (odděleně)
- b) žákovskou (odděleně)
- c) společnou pro učitele i žáky
- d) jiná možnost, prosím uveďte ...

Předpokládala jsem, že většina škol zřizuje odděleně knihovnu učitelskou od žákovské, a to ze zcela praktického důvodu, aby učitelé měli knihovnu pro své potřeby k dispozici kdykoliv a co nejbližší svému pracovnímu místu.

Tento předpoklad byl podle dotazníkového šetření správný. Avšak podíl škol s oddělenými knihovnami a knihovnami společnými učitelům i žákům není nikterak výrazný. Celkem 29 základních škol má knihovny oddělené, 21 školních knihoven je společných.

Odpověď d) nebyla zvolena žádnou knihovnou účastníci se dotazníkového šetření.

Graf č. 2– Typ školní knihovny



Otázka číslo 2

Knihovna je umístěna (můžete zvolit více možností najednou):

- a) v oddělené místnosti určené pro knihovnu
- b) knihovní fond je součástí třídy běžné výuky
- c) na chodbách školy
- d) část knihovního fondu je ve skladu
- e) jiná možnost – uveďte prosím ...

U této otázky jsem předpokládala, že největší bude podíl škol s oddělenou místností určenou pro knihovnu.

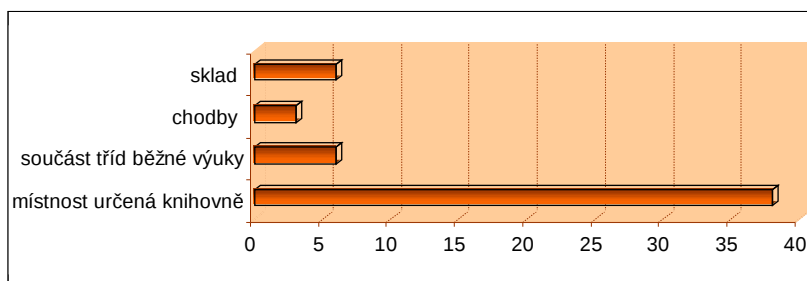
Tento předpoklad se potvrdil - 38 škol umístilo školní knihovnu do místnosti určené pouze knihovně.

Na šesti základních školách je knihovní fond součástí tříd běžné výuky.

Prostor na chodbách škol využívají k uskladnění fondu ve třech základních školách. Jedna základní škola uskladňuje knihy nejen na chodbách školy, ale také ve skladu k tomu určenému. Skladu pro část knihovního fondu využívají i v dalších pěti základních školách.

Mezi další prostory, kam školy umístí knihovní fond, patří sborovny, odborné kabinety, školní družiny či ředitelny. Zvláštní kabinet- určený pracovníci knihovny využívá jedna ze základních škol v Olomouci. Knihovní fond umístěný v kabinetě výchovného poradce má také jedna základní škola.

Graf č. 3– Nejčastější umístění školní knihovny



Otázka číslo 3

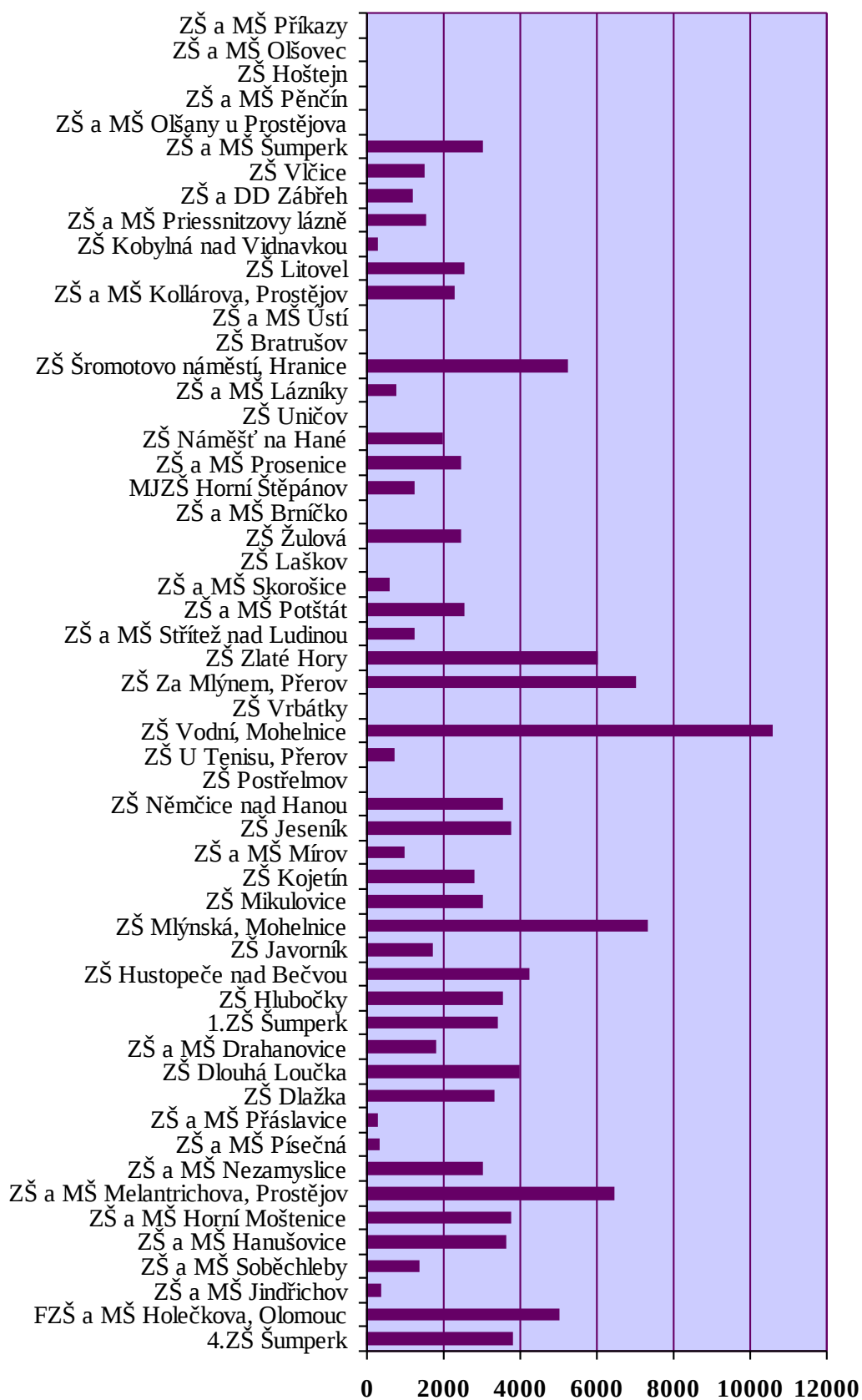
Uveďte přibližný počet knih (svazků), které jsou v knihovně k dispozici:

Přibližný počet svazků ve své školní knihovně neuvedlo 7 školních knihoven. Celkem je ve 43 knihovnách, které odpověděly na otázku, 125 676 svazků. Na jednu základní školu v Olomouckém kraji tak připadá průměrně 2 922 knihovních jednotek.

Nejobsáhlejší knihovní fond, z hlediska množství, zahrnuje přesně 10 558 knihovních jednotek. Na jednoho žáka této základní školy v Mohelnici tak průměrně připadá 24 knih ze školní knihovny.

Naopak nejmenší knihovní fond vlastní školní knihovna, která 61 žákům a 5 učitelům poskytuje 245 svazků.

Graf č. 4 – Přibližný počet svazků ve školních knihovnách základních škol



Otázka číslo 4

O knihovnu se stará zaměstnanec:

- a) s knihovnickým vzděláním vysokoškolským
- b) s knihovnickým vzděláním středoškolským nebo vyšším odborným
- c) zaměstnanec, který absolvoval rekvalifikační knihovnický kurz
- d) s pedagogickým vzděláním
- e) s jiným vzděláním – uveďte s jakým ...

Zde jsem předpokládala, že se o školní knihovny základních škol bude starat nejčastěji zaměstnanec s pedagogickým vzděláním, zcela správný. 49 školních knihoven v Olomouckém kraji je řízeno pedagogickými pracovníky.

Oproti tomu jsem však také předpokládala, že alespoň některá ze školních knihoven bude spravována zaměstnancem, který absolvoval rekvalifikační knihovnický kurz, či knihovnické vzdělání. Tento předpoklad byl však zcela nesprávný. Žádná z knihoven takového zaměstnance nemá.

Jednu ze školních knihoven má na starost zaměstnankyně se středoškolským odborným vzděláním.

Dva zaměstnanci s pedagogickým vzděláním mají k dispozici uživatelé jedné školní knihovny.

Otázka číslo 5

Tento zaměstnanec pracuje ve školní knihovně:

- a) na plný úvazek
- b) na částečný úvazek
- c) v rámci svých pedagogických povinností, bez zvláštní odměny

Mým předpokladem pro tuto otázku bylo, že všech školách budou zaměstnanci, starající se o školní knihovnu, tuto činnost provádět v rámci svých pedagogických povinností. Tento předpoklad byl splněn na 100%.

Pouze v jedné základní škole je zaměstnanec, který zabezpečuje chod knihovny, odměněn v rámci osobního příplatku, jenž je pravidelnou součástí jeho mzdy.

Otázka číslo 6

Knihovna je žákům a učitelům k dispozici průměrně ... hodin denně.

Pokud má knihovna pravidelnou výpůjční dobu, prosím uveďte ji:

pondělí

úterý

středa

čtvrtek

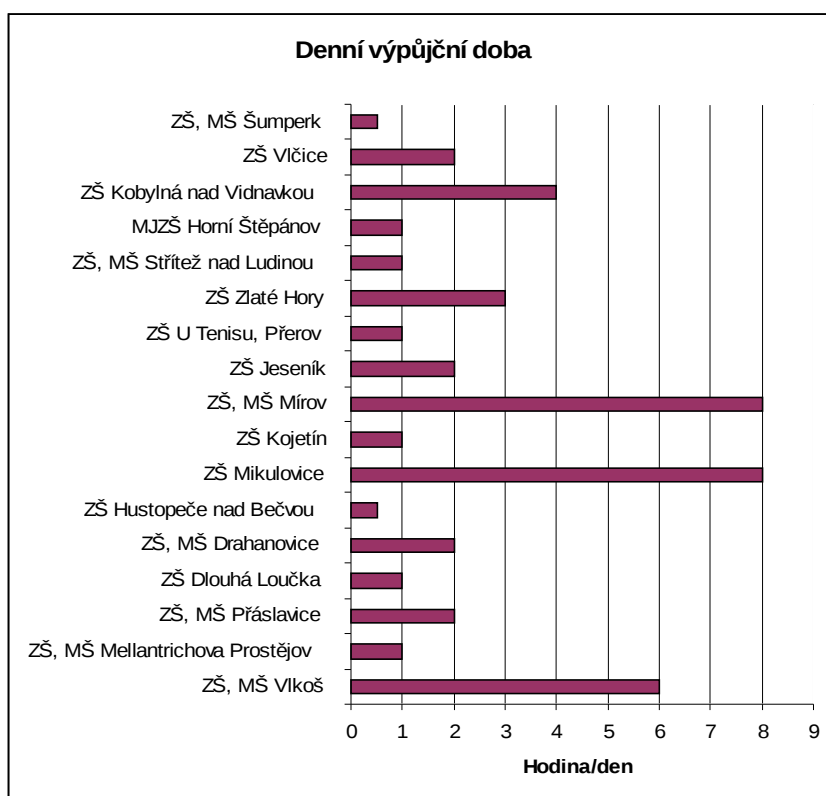
pátek

Předpokládala jsem, že pravidelnou výpůjční dobu budou mít všechny školní knihovny. Dále jsem se domnívala, že nejčastěji budou knihovny k výpůjčkám využívat času hlavních přestávek v průběhu vyučovacího dne.

Ve skutečnosti průměrnou výpůjční dobu nevedly ve svých dotaznících jen dvě školní knihovny. Kdykoliv dle domluvy půjčuje knihy, v rámci vyučovacího dne, celkem 10 školních knihoven.

17 základních škol uvedlo průměrnou denní výpůjční dobu knihovny. Průměrně jsou tyto školní knihovny k dispozici uživatelům přibližně 2,6 hodiny denně. Konkrétnější informace poskytuje následující grafické znázornění výpůjční doby v jednotlivých školních knihovnách.

Graf č. 5- Denní výpůjční doba školních knihoven



Celkem ve dvanácti školních knihovnách žáci mohou využít k návštěvě knihovny jeden den v týdnu, v určité době. Přitom průměrná výpůjční doba je u těchto knihoven jedna hodina denně.

Dvakrát týdně má otevřeno pro své uživatele 5 školních knihoven. Ve třech případech po dobu 1 hodiny denně, jedna školní knihovna 2 hodiny a další po dobu 45 minut.

Jedna školní knihovna je uživatelům přístupná třikrát týdně 20 min o hlavní přestávce.

Pravidelně půjčuje žákům knihy ve středu a pátek 30 minut, a to během hlavních přestávek, jedna školní knihovna. Jednou za 14 dní je potom knihovna otevřena 2 hodiny po skončení vyučování.

Pravidelnou výpůjční dobu nemá jedna ze školních knihoven. Knihy této školní knihovny slouží pouze jako doplňková četba pro hodiny českého jazyka a literatury.

V současné době zrušila výpůjční dobu z důvodu rekonstrukce jedna školní knihovna.

Můj předpoklad u této otázky nebyl zcela přesný, avšak v zásadě správný.

Otázka číslo 7

Zpracování a ukládání dat o knihách – knihy zpracováváte:

- a) do počítače – v jakém programu? ...
- b) do lístkových katalogů
- c) vedeme jen evidenci
- d) nezpracováváme

Předpokládala jsem, že většina školních knihoven základních škol bude vést pouze evidenci, případně lístkový katalog.

V různých počítačových programech fond své školní knihovny zpracovává 15 základních škol. O jaký konkrétní program se jedná, nevedly tři školní knihovny. Čtyři knihovny zpracovávají informace v MS Excel. Jedna školní knihovna používá program SAS. Program pro školní knihovny uvedla jako svou odpověď také jedna knihovna. Další školní knihovna používá SW Knihovna, u něhož knihovnice nevedla výrobce. Fond jedné školní knihovny je zpracováván v programu Clavius, který je produktem společnosti LANius. Jedna z knihoven používá vlastními silami vytvořený program pro vedení školní knihovny.

Celkem 16 školních knihoven využívá lístkových katalogů. Vedle používání počítačových programů vedou i lístkový katalog čtyři knihovny.

Nejvíce knihoven tj. 25 vede pouze evidenci.

Fond jedné školní knihovny je nejen zpracováván do lístkových katalogů, ale je vedena i evidence.

Knihovní fond žádným způsobem nezpracovává jedna školní knihovna, a to i přesto, že tato knihovna čítá přibližně 560 svazků.

Otázka číslo 8

Jsou v knihovně (popř. studovně) k dispozici počítače s připojením na Internet?

a) ano

Pokud ano, uveďte celkový počet počítačů ... , z toho je ... (kolik?) připojených na Internet

b) ne

Mým předpokladem bylo, že v každé školní knihovně bude alespoň jeden počítač připojený k síti Internet.

Ve skutečnosti ve školní knihovně používá počítače 27 knihoven. V knihovnách základních škol je celkově umístěno 77 počítačů, přičemž pouze jedna knihovna nemá na všech počítačích k dispozici připojení k síti Internet. Jedna základní škola umístila počítače s připojením k Internetu do tříd běžné výuky, protože v ředitelně, kde je umístěn knihovní fond, není vhodné místo ani pro techniku ani pro uživatele knihovny, respektive počítačů s připojením k síti Internet. Jedna základní škola ve svém dotazníku sice uvádí, že počítače s připojením k dispozici uživatelům knihovny jsou, už však neuvádí jejich přesné počty.

Celkem ve 23 školních knihovnách nejsou k dispozici počítače.

Knihovny středních škol

Dotazník byl rozeslán formou e-mailu celkově 91 středním školám, které působí na území Olomouckého kraje. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 38 středních škol, tj. 41,8 % středních škol Olomouckého kraje.

Správným způsobem bylo vyplněno 35 dotazníků. U jednoho dotazníku není vyplněno záhlaví, které škola měla vyplnit v případě, že nemá školní knihovnu.

V jednom případě dochází v současné době ke sloučení gymnázia a střední pedagogické školy. Proto je správně této knihovny toho názoru, že by informace o knihovně byly značně nepřesné, a tak se dotazníkového šetření tato knihovna nezúčastnila.

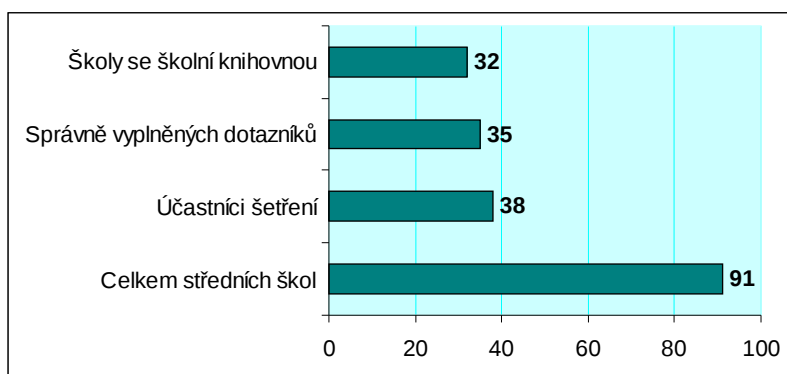
Ve 35 školách, které jsou účastníky dotazníkového šetření, denní studium navštěvuje celkově 15 304 žáků a o jejich vzdělání se stará 1 359 pedagogů. Průměrně tedy na jednu školu připadá 463 žáků a 41 učitelů.

Školní knihovnu nezřizují tři školy.

Konečné výsledky, které jsou podrobněji rozvedeny níže, reprezentují stav 32 školních knihoven Olomouckého kraje.

Pro rychlejší orientaci ve výše uvedených údajích, uvádím grafické znázornění .

Graf č. 6 – Grafické znázornění počtu účastníků dotazníkového šetření



Otázka číslo 1

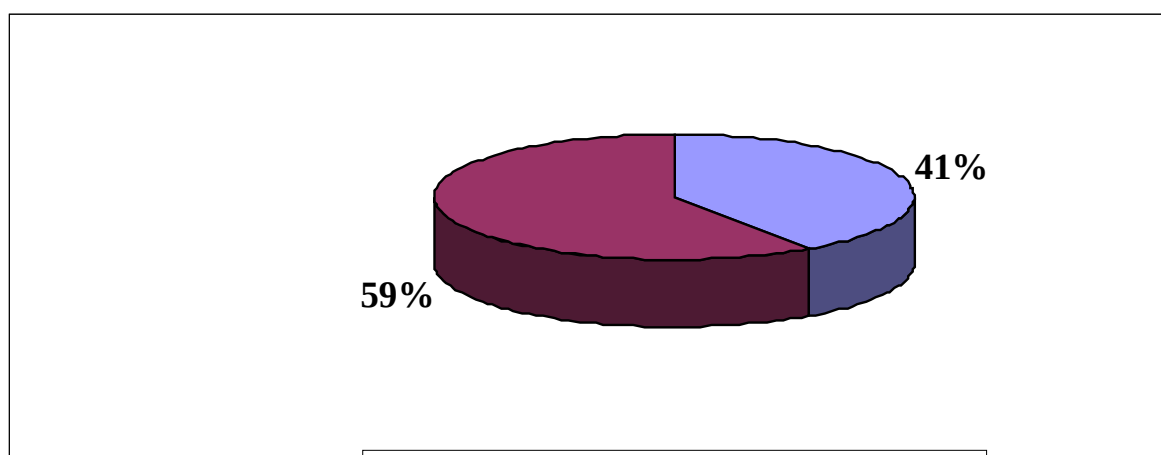
Předpokládala jsem, že školní knihovnu oddělenou zvlášť pro učitele a žáky bude mít většina středních škol v Olomouckém kraji.

Z celkových 32 školních knihoven je 19 z nich oddělených na knihovnu žakovskou a učitelskou.

Školní knihovnu společnou učitelům i žákům má 13 středních škol. Pět škol zvolilo v dotazníku také odpověď d - jinou možnost. Jedna z nich má školní knihovnu rozdělenou ve dvou budovách, přičemž v každé z nich existuje knihovna zvlášť pro žáky a učitele. Další střední škola založila mimo učitelské a žakovské knihovny, které jsou vedeny odděleně, také knihovnu se studijními materiály pro sociálně slabší žáky, kteří si nákup učebnic z vlastních finančních zdrojů nemohou dovolit. Jedna ze středních škol v Olomouci má knihovnu společnou jak pro učitele, tak i pro žáky. V knihovně je však oddělen i speciální fond učebních materiálů a nejnovější odbornou literaturu mají učitelé v příslušných kabinetech. Jedno SOU a SOŠ nemá registrovanou školní knihovnu, avšak odborná literatura je zařazena v jednotlivých odborných sbírkách v kabinetech, kde je k dispozici jak učitelům, tak žákům. Jedna z obchodních akademií zřizuje žakovskou knihovnu a příruční knihovny jednotlivých odborných ekonomických předmětů.

U této otázky se tedy nepotvrdila má hypotéza. Počet škol s oddělenou a společnou knihovnou učitelskou a žakovskou je téměř vyrovnaný.

Graf č. 7 – Typ školní knihovny



Otázka číslo 2

Předpokládala jsem, že většina školních knihoven středních škol bude situována v samostatné místnosti určené školní knihovně.

Školní knihovnu, která funguje v samostatných prostorách, má 24 středních škol.

Ve třech školách je knihovní fond umístěn v jednotlivých třídách.

Na chodby školy umísťují svůj knihovní fond také tři střední školy.

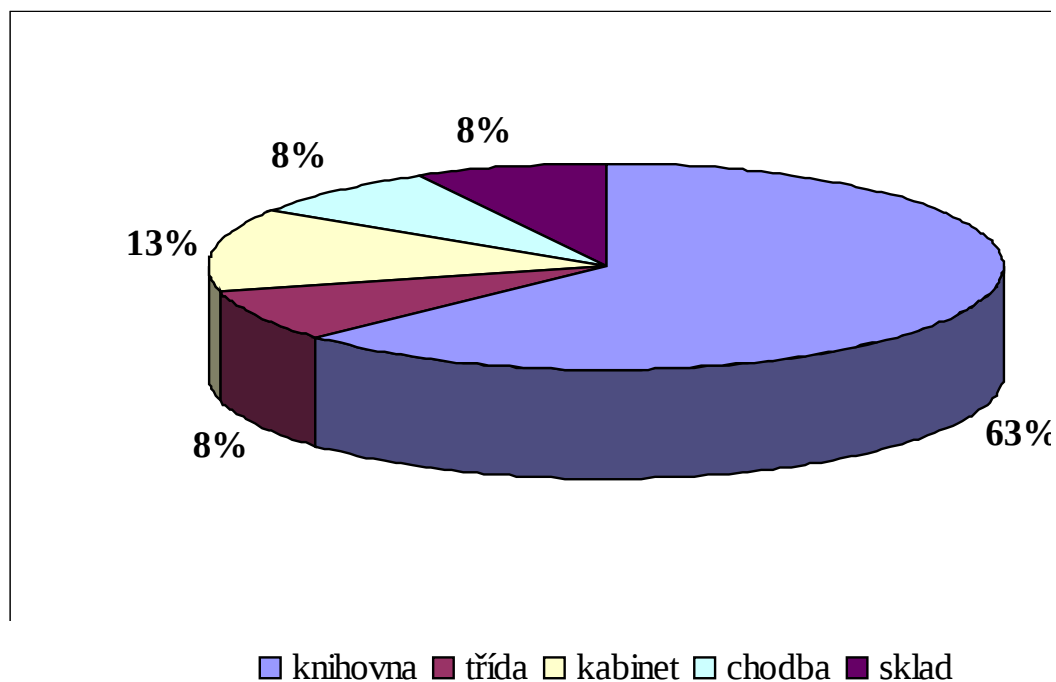
Část knihovního fondu umísťuje do skladu celkově tři střední školy.

Pět škol v dotazníku uvedlo, že využívá mimo jiné pro umístění odborných knih příslušné odborné kabinety, kde knihy slouží pedagogům při každodenní výuce.

Jedno z gymnázií funguje ve dvou samostatných budovách. V první z nich existuje knihovna žákovská a učitelská, v druhé budově provozuje škola knihovnu žákovskou.

V odpovědích se potvrdila má hypotéza o umístění knihovního fondu.

Graf č. 8 - Místo uložení knihovního fondu SŠ Olomouckého kraje



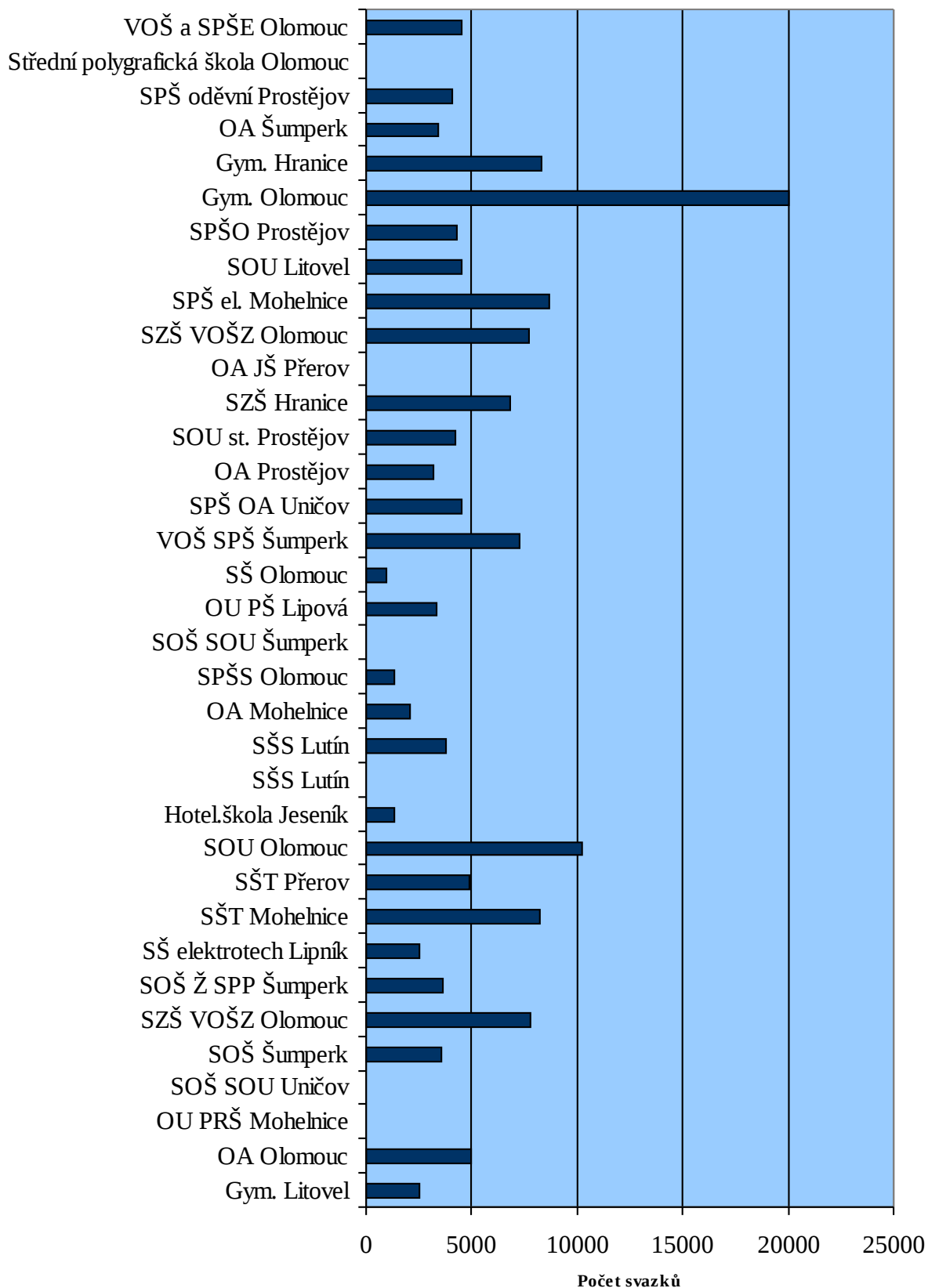
Otázka číslo 3

Celkový počet knihovních jednotek nevedly v dotazníku 3 střední školy.

Ve školních knihovnách 29 středních škol, které na otázku odpověděly, je uloženo přibližně 152 622 svazků, což činí průměr 5262 svazků na jednu školní knihovnu.

Nejobsáhlejší knihovnu, z hlediska množství evidovaných knihovních jednotek, má jedno z gymnázií s 20 000 svazky. Naopak nejskromnější fond vlastní knihovna jedné ze SOŠ, který tvoří celkem 957 svazků.

Graf č. 9 – Počet svazků ve školních knihovnách SŠ



1.1.1. Otázka číslo 4

Předpokládám, že nejčastěji se o školní knihovny středních škol budou starat, tak jako v případě základních škol, pracovníci s pedagogickým vzděláním.

Z průzkumu vyplývá, že školní knihovnu v 29 případech vedou zaměstnanci školy s pedagogickým vzděláním.

Dvě školní knihovny vedou zaměstnanci, kteří v minulosti absolvovali rekvalifikační knihovnický kurz.

Ani jedna ze školních knihoven není vedena zaměstnancem se středoškolským, či vysokoškolským knihovnickým vzděláním.

Má hypotéza, jež byla ovlivněna stavem zjištěným u školních knihoven základních škol, byla potvrzena.

Otázka číslo 5

Podle mého názoru budou převažovat školní knihovny, o které se starají pedagogičtí zaměstnanci v rámci svých pracovních povinností. Dále předpokládám, že bude u knihoven středních škol častěji finančně ohodnocena práce zaměstnance, jenž se o knihovnu stará.

Ve 30 školách vede knihovnu pedagogický zaměstnanec školy v rámci svých pracovních povinností. Sedm z těchto zaměstnanců navíc uvedlo, že za tuto pracovní činnost získávají finanční ohodnocení, a to formou odměny, či v rámci osobního ohodnocení.

Díky rozdělení jednoho z gymnázií (viz. Otázka číslo 2) vedou jeho knihovny 2 pedagogové v rámci svých pracovních povinností a jeden zaměstnanec s pedagogickým vzděláním na částečný pracovní úvazek.

Pouze v jedné ve školní knihovně pracuje knihovník na celý pracovní úvazek. V rámci své práce poskytuje knihovnické a informační služby studentům střední i vyšší odborné školy, která knihovnu zřizuje.

I u této otázky se potvrdila má hypotéza. Neočekávala jsem však, že v některé ze školních knihoven bude uživatelům k dispozici pracovník zaměstnaný na celý pracovní úvazek.

Otázka číslo 6

Domnívám se, že většina školních knihoven středních škol má pravidelnou výpůjční dobu, a to alespoň v délce hlavní přestávky jednou týdně.

Dobu výpůjček neomezuje 7 školních knihoven. Tyto knihovny jsou učitelům i žákům k dispozici po domluvě s vedoucím knihovny, který vypůjčuje kdykoliv v rámci vyučovacího dne.

Denně je uživatelům přístupných 21 knihoven. Výpůjční doba těchto knihoven se pohybuje mezi 30 minutami a 8 hodinami denně, přičemž průměrná výpůjční doba je tedy přibližně 3 hodiny denně.

Celkově tři školy uvedly přesnou výpůjční dobu. Dvě z nich jsou k dispozici uživatelům dvakrát týdně vždy o hlavní přestávce. Další také o přestávce, avšak jen jeden den v týdnu.

Jednu školní knihovnu mohou učitelé i žáci využít kteroukoliv přestávku během celého týdne.

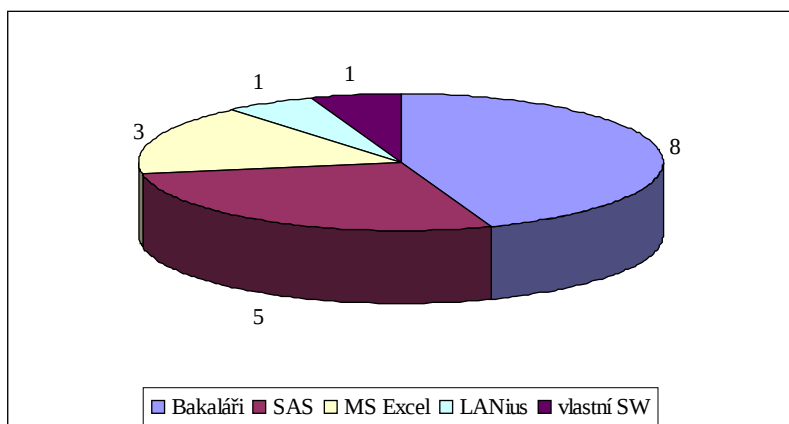
Výsledky této otázky nereflektují můj předpoklad.

Otázka číslo 7

Myslím, že střední školy k vedení školní knihovny používají zejména počítačové programy, a to z důvodu značného zjednodušení práce zaměstnance knihovny a urychlení výpůjčního procesu.

Zpracování dat o knihách provádí určitým způsobem všechny školní knihovny. Sedm z nich vede pouze evidenci knihovních jednotek. Lístkové katalogy využívá 10 škol. Mezi nimi je i škola s knihovnou vlastníci největší počet svazků tj. 20 000. Tři z těchto škol využívají kombinaci lístkového katalogu a zpracování dat o knihách v elektronické podobě. Nejvyužívanějším programem pro zpracování fondu školní knihovny je program Bakaláři od firmy Pachner, s. r. o. Jde o software určený k administrativnímu chodu školy. Jedním z modulů je i modul výpůjční. Tento software používá 8 škol. Software LANius využívá při chodu školní knihovny pouze jedna školní knihovna vlastníci cca 5 000 svazků. V programu SAS zpracovává fond školní knihovny 5 škol. Tři školy používají tabulky vedené v MS Excel a jedna střední škola vytvořila k vedení školní knihovny vlastní program.

Graf č. 10- Software, který využívají pro zpracování fondu školní knihovny SŠ



U této otázky se nepotvrdil můj předpoklad. Stále existuje velká část školních knihoven bez využití softwaru, který by zefektivnil fungování knihovny.

Otázka číslo 8

Domnívám se, že ve většině školních knihoven nebudou uživatelům k dispozici počítače s připojením k síti Internet a školy budou využívat spíše učebny výpočetní techniky.

V celkem šestnácti knihovnách nejsou žákům k dispozici počítače. Školy nepovažují za nutné do knihoven počítače umisťovat, přednost dávají učebnám výpočetní techniky, kde jsou přístroje k dispozici všem žákům, a to i včetně služby Internet.

Naopak v dalších šestnácti knihovnách mají uživatelé přístup k počítačům. V těchto knihovnách mají všechny počítače přístup k síti Internet, kromě jedné knihovny, kde je k síti Internet připojena jen polovina počítačů. Celkově je v těchto knihovnách 29 počítačů umožňujících přístup k Internetu.

Hypotéza pro výsledky této otázky se nepotvrdila, avšak část knihoven, jež umožňují přístup uživatelů k počítačům s připojením k síti Internet, nefunguje prioritně k využití informačních technologií a služeb Internetu.

Navštívené knihovny Olomouckého kraje

Školní knihovna Obchodní akademie a Jazykové školy Šumperk

Knihovna se nachází ve druhém patře školy v kabinetě učitelů českého jazyka a literatury a spojuje jak knihovnu žákovskou, tak učitelenskou. V knihovně je celkově 3 392 svazků, školu navštěvuje 330 žáků denního studia.

Vedením knihovny je pověřena učitelka jazyka českého a literatury v kombinaci s německým jazykem. Knihovnu tak vede zaměstnankyně s pedagogickým vzděláním, její práce v knihovně je oceněna osobním příplatkem. S výpůjčkami jí však vypomáhá i další pedagog, kterému je přiřazeno pracovní místo v kabinetě českého jazyka a literatury.

Místnost knihovny je úzkého obdélníkového tvaru, je vybavena dvěma regály o sedmi patrech, táhnoucími se podél obou delších stěn. Uprostřed místnosti se nachází nižší, uzamykatelné skříně, ve kterých je situována veškerá pedagogická literatura, podle zdejší knihovnice však velmi zastaralá.

Knihovna vede evidenci v programu SAS, výpůjčky jsou realizovány prostřednictvím lístkového katalogu. Pro lepší orientaci žáků je od letošního roku k dispozici vytištěný seznam knih s přírůstkovými čísly, podle kterých jsou jednotlivé svazky řazeny. Žáci tak nemají přístup ke katalogu knihovny jinou formou, než po vznesení ústního požadavku k pracovníci knihovny, či vlastním hledáním ve výše zmíněném tištěném seznamu, který je řazen abecedně dle autorit.

Roční přírůstek za poslední rok zahrnuje 10 knihovních jednotek, které byly zakoupeny z Nadačního fondu školy. Knihy vybírá vedoucí knihovny podle svého uvážení.

Podle knihovnice má školní knihovna pouhých 5 stálých čtenářů, kteří hledají vhodnou beletristickou četbu. Celkově knihovnu navštíví v průměru 10 žáků týdně, ve většině případů z důvodu hledání informací ke školou zadaným referátům. Knihovnu navštěvují občas také absolventi školy, kteří se snaží využít zdejší literaturu při svém dalším studiu na vysoké škole, zejména na pedagogických fakultách.

Obrázek č 2. - Knihovna Obchodní akademie a Jazykové školy Šumperk



Školní knihovna Fakultní základní školy dr. Milady Horákové a Mateřské školy Olomouc

Škola je součástí sídliště Nové Sady, kde je využívána od školního roku 1994/1995. Od roku 2003 jsou součástí základní školy i dvě, dříve samostatné, mateřské školy. Zdejší školní knihovna se nachází ve druhém patře školy, kterou ve školním roce 2007/2008 navštěvovalo celkem 466 žáků, a výuku zajišťovalo 33 pedagogických pracovníků. Knihovna je složena přibližně z 3 500 svazků.

Funkci knihovnice zde zastává absolventka Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, která vyučuje český a ruský jazyk a dějepis. O knihovnu se tak stará v rámci svých pracovních povinností. Její práce bývá oceněna v rámci osobní odměny, která je součástí její mzdy.

Knihovna se nachází v místnosti, která je přímo určená školní knihovně. Jako svůj kabinet ji využívá knihovnice. Pro její potřeby je v místnosti instalován jeden

osobní počítač s připojením k síti Internet. Výpůjčky jsou prováděny pomocí lístkového katalogu, a to i přesto, že knihovna využívá programu SAS. Podle knihovnice je však práce s tímto programem příliš časově náročná, proto ho k výpůjčkám nepoužívá. Slouží tedy pouze k inventarizaci knihovny.

Knihy jsou uloženy v sedmi uzavíratelných, prosklených skříních. Každá tato skříň má pět pater. V knihovně je uložena odborná literatura i beletrie, což podle odhadu knihovnice, tvoří 70 % fondu beletrie.

Školní knihovna má již několik let stejnou výpůjční dobu, a to každé pondělí od 13 do 14.15 hodin. Podle názoru knihovnice knihovnu využívají spíše žáci prvního stupně, jelikož jsou k tomu učitelkami vybízeny. Tito navštěvují knihovnu pravidelně, několikrát do měsíce. Starší žáci využívají knihovnu zejména při sběru informací potřebných k práci na školních referátech, projektech atd. Jejich návštěvy jsou tedy sporadické.

Školní knihovna Střední zdravotnické školy v Hranicích na Moravě

Střední škola byla založena již v roce 1912 jako Odborná škola pro ženská povolání spisovatelem, převážně vlastivědné a národopisné literatury, Čeněkem Kramolišem. Teprve v roce 1949 je do názvu školy zaneseno určení „zdravotnická“. Ve školním roce 2007/2008 školu navštěvovalo 252 žáků. Jejich vzdělání mělo na starost 36 pedagogických pracovníků a odborných externistů. Fond školní knihovny byl při poslední inventarizaci vyčíslen na 6 791 svazků.

Z organizačních důvodů je škola rozdělena do dvou budov. Jedna se nachází v Hranicích na Studentské ulici, druhá v Přerově na náměstí Přerovského povstání. V těchto budovách jsou vždy odděleně umístěny žákovská a učitelská knihovna. Žákovské knihovny jsou pak dále rozděleny na studovnu a knihovnu, přičemž ve studovně je k dispozici odborná literatura, zatímco v knihovně převažuje literatura beletristická.

O chod každé z knihoven se stará jeden zaměstnanec. V žákovských knihovnách to jsou učitelé s aprobační český jazyk a literatura a dějepis, ve studovnách jsou za fungování knihovny zodpovědní učitelé odborných zdravotnických předmětů, kteří mohou kvalifikovaněji uživatelům knihovny pomoci. Všichni pracovníci knihoven tuto práci vykonávají v rámci svých pedagogických povinností s finanční odměnou, která se pravidelně promítá v osobním ohodnocení zaměstnance.

Knihovny jsou umístěny v samostatných místnostech pro školní knihovnu určených. V budově v Hranicích jsou obě knihovny vybaveny novými otevřenými policemi, v Přerově je užíváno taktéž otevřených i uzavřených skříní.

Výpůjční doba se odvíjí od rozvrhů jednotlivých knihovníků. Ti svůj rozvrh vždy na začátku školního roku vyvěsí na dveře příslušné knihovny, respektive studovny, a tak mohou žáci využít vždy doby, kdy učitel nemá jiné pedagogické povinnosti.

Žákovskou knihovnu v budově v Hranicích navštěvuje pravidelně, podle zdejší knihovnice, přibližně 20 uživatelů. Zbylí uživatelé jsou příležitostní, většinou jde o žáky, kteří potřebují doplnit svou povinnou četbu a připravit se na referát z ní.

Podle zaměstnanců všech čtyř knihoven je současným problémem školních knihoven především přístup k síti Internet a množství informací, které lze jednoduše získat z pohodlí domova. Žáci tak spíše využívají této varianty. Složitější je pro ně vyhledávání, často i zastaralých, informací z materiálů dostupných ve školní knihovně.

Školní knihovna Základní školy v Hustopečích nad Bečvou

Základní školu v Hustopečích nad Bečvou ve školním roce 2007/2008 navštěvovalo 192 žáků a vyučovalo zde 16 učitelů.

Školní knihovna se nachází v prvním patře školy, v samostatné místnosti určené pro školní knihovnu. Je vybavena otevřenými regály a jedním počítačem bez připojení k síti Internet. Knihovna v sobě slučuje knihy určené žákům i učitelům a zahrnuje přibližně 4 200 svazků. Podle knihovnice je poměr beletrie a odborné literatury vyrovnaný. V posledních letech je odborná literatura pro učitele často doplňována metodickými příručkami a populárně naučnými encyklopediemi, které pedagogové často využívají při výuce.

Knihovnu vede vedoucí vychovatelka, která má střední pedagogické vzdělání. Za práci v knihovně nebývá pravidelně odměňována. V době dotazníkového šetření pracovala na inventarizaci knihovny, přičemž poslední roční přírůstek odhadla na přibližných 200 svazků.

Pravidelné výpůjční doby (pondělí a středa o hlavní přestávce) ve školním roce 2007/2008 využívalo 15 stálých čtenářů, především z prvního stupně základní školy. Fond školní knihovny je zpracováván v programu pro školní knihovny. Jeho bližší specifikaci nebyla paní knihovnice schopna určit.

Školní knihovna Základní školy v Javorníku

Město Javorník je zřizovatelem základní školy, kterou ve školním roce 2007/2008 navštěvovalo 410 žáků. Na jejich vzdělávání se podílelo 25 pedagogických pracovníků.

V knihovně, jež je společná žákům i učitelům a funguje v samostatné místnosti, je uloženo přibližně 1 700 knihovních jednotek. Knihovna je situována v přízemí školy a snahou vedení školy je vybudovat z ní informačně-studijní centrum.

Chod knihovny zajišťuje učitelka českého jazyka a výtvarné výchovy. Absolvovala obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Její práce bývá pravidelně oceňována formou osobního ohodnocení.

Knihovní fond tvoří převážně odborná literatura (až 90%) a pro jednodušší hledání uveřejňuje knihovna na oficiálních webových stránkách školy seznam knih školní knihovny. V tom je uveden nejen celý název knihy, autor, přiřazení k oboru, ale i to zda je knihovna vypůjčena, či dostupná ve školní knihovně. Nejčastějšími uživateli knihovny jsou učitelé, kteří odborné knihy používají při výuce.

V knihovně je k dispozici jeden počítač s připojením k síti Internet, který je však výhradně k dispozici jen zdejší knihovnici. Ta ho mimo jiné využívá při zaznamenávání výpůjček, což provádí do tabulky vytvořené v MS Excel, která změnu automaticky přenesou do seznamu vystaveného na webových stránkách školy.

Shrnutí poznatků

Průzkum stavu školních knihoven v Olomouckém kraji reflektuje současný stav 22, 3 % školních knihoven základních škol a 41, 8 % knihoven středních škol.

Poměr mezi školními knihovny společnými učitelům i žákům a oddělenými je u základních i středních škol téměř totožný. Školní knihovny sloužící společně učitelům i žákům provozuje 58 % ZŠ a 59 % SŠ. Knihovnu oddělenou zvlášť pro učitele a žáky zřizuje 42 % ZŠ a 41 % SŠ.

Také převaha knihoven, které fungují v samostatné místnosti, je patrná u základních i středních škol - 76 % a 75 % školních knihoven.

Celkově je uživatelům v knihovnách těchto škol k dispozici 278 298 knihovních jednotek, což tvoří průměrně 3 865 svazků na jednu školní knihovnu v Olomouckém kraji. Z průzkumu zároveň vyplývá, že školní knihovny základních škol vlastní přibližně o 80 % méně knihovních jednotek než knihovny středních škol.

O knihovny základních i středních škol se z 98 % resp. 91 % starají zaměstnanci s pedagogickým vzděláním v rámci svých pracovních povinností. Častěji jsou za tuto aktivitu finančně ohodnoceni zaměstnanci středních škol.

Výpůjční doba školních knihoven je velmi různorodá. Z průzkumu však vyplývá, že 20 % ZŠ a 22 % SŠ je uživatelům k dispozici kdykoliv během vyučovacích dnů a to zejména o přestávkách. Zároveň je podobná i průměrná denní výpůjční doba knihoven- 2,6 hodin u ZŠ a 2,9 hodin u SŠ.

Rozdíly ve způsobu zpracování knihovního fondu jsou patrné mezi knihovny základních a středních škol. Základní školy vedou z 50 % pouze evidenci, zatímco u středních škol tvoří pouze 22 %. Různých počítačových programů používá při zpracování fondu 30 % základních škol a 56 % středních škol. Zatímco základní školy využívají nejčastěji MS Excel, u středních škol je to program Bakaláři - ten nepoužívá žádná knihovna základní školy. Pouze lístkové katalogy používá srovnatelné množství školních knihoven základních i středních škol.

Množství školních knihoven, které poskytují uživatelům přístup k počítačům s připojením k síti Internet, je velmi podobný. Základní školy poskytují v knihovně počítače s připojením k síti Internet v 54 %. U středních škol je to 50 % školních knihoven.

Celkový stav školních knihoven v Olomouckém kraji není, podle mého názoru, ani zcela špatný, avšak ani takový, jaký by pod správným vedením, mohl být. Domnívám se, že v současné době je stále nejdůležitější pro školní knihovnu zaměstnanec, který se o ni stará. Z rozhovorů s knihovníky, výše uvedených škol, vyplynulo, že často jsou to oni, kdo vedení školy podněcuje k nákupu nového fondu pro školní knihovnu. Největším problémem je, podle knihovníků, nezáměr žáků, avšak ten přímo souvisí s kvalitou nabízených služeb. Školní knihovny se potýkají s nedostatkem finančních prostředků k vybavení knihovny i k rozšíření stávajícího knihovního fondu. Pak jen těžce konkurují snadnému přístupu k nejnovějším informacím, které poskytují jak veřejné sdělovací prostředky, tak internet.

Myslím, že školní knihovny v Olomouckém kraji by fungovaly lépe, kdyby zaměstnanci těchto knihoven byli důkladněji informováni o problematice školních knihoven. Důležité podle mého názoru je, aby knihovníci i vedení jednotlivých škol měli jasně vytyčené cíle, které má jejich školní knihovna splnit, plně si uvědomit jaké jsou její funkce a jakými způsoby se její potenciál dá využít.

Seznam použité literatury

- ČUMPLOVÁ, Ludmila. *O školních knihovnách vážně, a co dál? : prezentace k přednášce ze dne 15.10. 2007* [online]. Praha : ÚISK FF UK, 15. 10. 2007 [cit. 2009-01-02]. Dostupné z WWW: <<http://uisk.ff.cuni.cz/detail.do?articleId=2616>>.
- ČUMPLOVÁ, Ludmila. *Školní knihovny včera a dnes, studijní informační centra zítra*. 1. část. Čtenář, 2004, roč. 56, č. 6, s. 182 – 186. ISSN 0011-2321.
- ČUMPLOVÁ, Ludmila. *Školní knihovny včera a dnes, studijní informační centra zítra*. 2. část. Čtenář, 2004, roč. 56, č. 7 - 8, s. 226 – 229. ISSN 0011-2321.
- ČUMPLOVÁ, Ludmila, HANZOVÁ, Marie. *Školní knihovny a výchova k práci s informacemi*. 1. vyd. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 1993. 30 s. ISBN 80-211-0161-X .
- ČUMPLOVÁ, Ludmila; NEJEZCHLEBOVÁ, Jana. *Centrum pro školní knihovny* [online]. Praha : ÚIV - NPKK, c2005 [cit. 2007-11-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.npkk.cz/csk/>>.
- ČUMPLOVÁ, Ludmila, NEJEZCHLEBOVÁ, Jana, ŠVASTOVÁ, Zuzana. *Příručka pro školní knihovny jako informační centra na základních a středních školách*. 1. vyd. Praha. ÚIV – divize Národní pedagogická knihovna Komenského, 2008. 81 s. Dostupný z WWW: <http://www.npkk.cz/csk/files/prirucka_pro_skolni_knihovny.pdf> ..
- ČUMPLOVÁ, Ludmila, ŠVASTOVÁ, Zuzana. *Elektronická Pedagogická knihovna - nová služba pro oblast pedagogiky a školství*. In *INFORUM 2004 : 10. konference o profesionálních informačních zdrojích*. Praha : Albertina Icome, 2004. s. 4-6. Dostupný z WWW: <http://www.inforum.cz/pdf/2004/Cumplova_Ludmila.pdf> .
- HAMETOVÁ, Michaela. *O školních knihovnách vážně... A co dál?* *Ikaros* [online]. 2007, roč. 11, č. 12 [cit. 2009-01-02]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/4433>>. ISSN 1212-5075.
- JEDLIČKOVÁ, Petra. *Information Commons: myšlenková i fyzická revoluce v knihovnách*. *Ikaros* [online]. 2004, roč. 8, č. 3 [cit. 2009-01-02]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/1588>>. ISSN 1212-5075.
- Krajský úřad Olomouckého kraje, odbor školství, mládeže a tělovýchovy. *Výroční zpráva o stavu vzdělávací soustavy v kraji*. 1. vyd. Olomouc : [s.n.], 2008. 151 s. Dostupný z WWW: <http://www.kr-olomoucky.cz/NR/rdonlyres/CCBFB81F-6B96-4A9E-A68C-6F704CA1F6EE/0/Vyrocnizprava_zaslkolni_rok_200607.pdf>.

- Manifest UNESCO a IFLA o školních knihovnách . *Čtenář*. 1999, roč. 51, č. 9, s. 261. Dostupný z WWW: <http://www.nkp.cz/o_knihovnach/manifest_sk.htm>.
- Mezinárodní doporučení UNESCO pro plánování informačních center škol. Materiál UNESCO: Guidelines for Planning and Organization of School Library Centres, Paris: UNESCO,1979.
- MULAČ, Michal. Funkční školní knihovna – mýtus, nebo realita? *Ikaros* [online]. 2006, roč. 10, č. 3 [cit. 2009-01-02]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/3218>>. ISSN 1212-5075.
- NEJEZCHLEBOVÁ, Jana . Informační gramotnost. In NEJEZCHLEBOVÁ, Jana. *Informační gramotnost* . 2005. vyd. Brno : Moravská zemská knihovna, 2005. Knihovní řád školní knihovny. s. 155s. Sborník příspěvků z konference, konané 2. prosince 2004 v Moravské zemské knihovně . Dostupný z WWW: <sks.cz>. ISBN 80-7051-160-5.
- NEJEZCHLEBOVÁ, Jana. Legislativní prostředí pro práci školní knihovny (knihovnického a informačního centra školy). In *Knihovny současnosti 2004 : Sborník z 12. konference, konané ve dnech 14.-16. září 2004 v Seči u Chrudimi*. 1. vyd. Brno : Sdružení knihoven ČR, 2004. s. 102-111. ISBN 80-86249-30-1.
- NEJEZCHLEBOVÁ, Jana. MZK a podpora knihoven základních a středních škol. In *Informační gramotnost : Sborník příspěvků z konference konané 27. listopadu v Moravské zemské knihovně*. 1. vyd. Brno : Moravská zemská knihovna v Brně, 2003. s. 22-25. ISBN 80-7051-151-6.
- OLOMOUCKÝ KRAJ. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v Olomouckém kraji*. 1. vyd. Olomouc : [s.n.], c2008. 93 s. Dostupný z WWW: <http://www.kr-olomoucky.cz/NR/rdonlyres/BB5D3293-F230-401F-91F5-A3C60204B97F/0/Dlouhodoby_zamer_vzdelavani_a_rozvoje_vzdelavaci_soustavy_Olomouckeho_kraje.pdf>.
- *Směrnice IFLA a UNESCO pro školní knihovny*. Překlad Jan Vrzáček. 1. Vyd. Brno: MZK, 2003. 36 s. ISBN 80-7051-152-4

Příloha

DOTAZNÍK

Pokud žádnou školní knihovnu nemáte, prosím vyplňte pouze hlavičku a odpovězte na 1. otázku.

Škola:

Počet žáků:

Počet učitelů:

1. Škola má knihovnu (můžete zvolit více možností najednou):

- a) učitelskou (odděleně)
- b) žákovskou (odděleně)
- c) společnou pro učitele i žáky
- d) jiná možnost, prosím uveďte ...

2. Knihovna je umístěna (můžete zvolit více možností najednou):

- a) v oddělené místnosti určené pro knihovnu
- b) knihovní fond je součástí třídy běžné výuky
- c) na chodbách školy
- d) část knihovního fondu je ve skladu
- e) jiná možnost – uveďte prosím ...

3. Uveďte přibližný počet knih (svazků), které jsou v knihovně k dispozici:

4. O knihovnu se stará zaměstnanec:

- a) s knihovnickým vzděláním vysokoškolským
- b) s knihovnickým vzděláním středoškolským nebo vyšším odborným
- c) zaměstnanec, který absolvoval rekvalifikační knihovnický kurz
- d) s pedagogickým vzděláním
- e) s jiným vzděláním – uveďte s jakým ...

5. Tento zaměstnanec pracuje ve školní knihovně:

- a) na plný úvazek
- b) na částečný úvazek
- c) v rámci svých pedagogických povinností, bez zvláštní odměny

6. Knihovna je žákům a učitelům k dispozici průměrně ... hodin denně.

Pokud má knihovna pravidelnou výpůjční dobu, prosím uveďte ji:

pondělí

úterý

středa

čtvrtek

pátek

7. Zpracování a ukládání dat o knihách – knihy zpracováváte:

- a) do počítače – v jakém programu? ...
- b) do lístkových katalogů
- c) vedeme jen evidenci
- d) nezpracováváme

8. Jsou v knihovně (popř. studovně) k dispozici počítače s připojením na Internet?

a) ano

Pokud ano, uveďte celkový počet počítačů ... , z toho je ... (kolik?) připojených na Internet

b) ne

Pokud to považujete za nezbytné, připojte k odpovědím své připomínky.

Děkuji za Váš čas a spolupráci

Markéta Dohnalíková, 3. roč. oboru Informační studia a knihovnictví, FF UK